

Mož trpin.

Piše Isteklosmovič. — (Dalje.)

V.

Dijaški zapiski.

Februarij 1. 1872.

Kupil sem te, knjižica, da zapišem v-te najsrečnejše dogodke, pa najnesrečnejše, katere preživim odslej na tem krasnem Dunaji. Kupil sem te, ker mi prekipeva srce radosti, kajti po petih mesecih silne bede zasijal mi je včeraj prvi veseli dan! Pet mesecev sem se trudil, da si zagotovim kruh, zastonj sem trkal na vrata tujcev, zastonj sem požiral njih očitanja in psovke — besedij je bilo povsodi polno, dela pa nič! Prezebal sem; vso letošnjo zimo ni bilo polena v peči mojega kabineta, — stradal sem, in prišli so dnevi, ko se mi je godilo slabše ko psu, ki se vsaj popoldne ogreje z ostanki z gospodarjeve mize. Uže mi je upadal pogum in spominjal sem se materinih besedij: kako prijetno se je godilo Gregčevemu Ivanu v semenišči! Vedel ni, kaj je mraz, čutil ni, kaj je glad, spoznal ni, kaj je težka skrb za lastni trup. Brez skrbij se je posvetil študijem in negoval svoje vzore. Meni pa je bilo malo ne prekiniti učenje radi ubogega vsakdanjega kruha in še malo je manjkalo, da jo nisem potegnil v — semenišče!

Pa, prošlo je! Potikal se bom sicer po pisarni dr. S. Klebelesa od ranega jutra, pa do pozne noči — popustil bom kolegije, in jedina dušna hrana mi bodo poleg židovih aktov skripta, katera si izposodim, da napravim kolokvije. — Vse to za borih 25, reci: dvajset in pet goldinarjev!

Maj 1. 1872.

«Slovenija» nam je zagotovljena: Vlada je slednjič pravila potrčila, mi pa smo praznovali svečano ta dogodek. Gromovito je zaoril

večnokrasni «Naprej!» iz naših prsij. — Uverjen sem, tolikega veselja ni užil dunajski narod Slovencev, kar pohaja to veliko šolo. Svoje zavetišče, svoje ognjišče imamo. Sedaj pa na delo! Dolgo sem se obnavljal, da pristopim društvu, da se udeležim družčine svojih tovarišev, dolgo; a uvidel sem, kaka šibka vejica je človek samcat, uvidel, da mi je bilo strohneti, če se nisem poprijel krepkega drevesa, naše «Slovenije». Zato pa odslej tem rajši ostanem pri njej ter jej pomorem z vso močjo.

Junij 1872.

Danes bil sem pri prof. Z., ki je superintendent male Mayzenove ustanove. Prosil sem ga, da mi jo podeli. «Vi Slovenci ne pohajate kar nič mojih kolegijev», dejal mi je, Vas pa uže celo nisem videl nikačdar. Popivate rajše po beznicah, poznam Vas, vsi ste jédnaki. Ne dam Vam ustanove.» To je bil konec njegovih besedij. Zastonj sem dokazoval svojo nedolžnost, zastonj moledoval. Spectabilis je izrekel svojo sodbo — ti, trpin, pa beži!

September 1. 1872.

Oglasil sem se k vojakom. Pri našem židu mi ni več postanka, delal sem za bore vinarje, kakor črna živina, a skoro bi mi jih še rad odščipnil. Morda se mi čez leto dni ponudi večja sreča. Pri vojakihi se vsaj lažje pripravim na prvi državni izpit.

December 1. 1872.

Na sveti večer smo šli vsi slovenski prostovoljci v «Slovenijo», ki je skupno z «Velebitom» praznovala rojstvo Gospodovo. To Vam je bilo veselje, ko smo prišli! Dolgo časa se uže nismo videli. Z Alzerske vojašnice je takó daleč do univerze na jezuvitskem trgu, pa še dalj do naših beznic na Vidnu in v Kostanjevici! Tudi medicinci so jo udarili iz «nove domovine» v Josipovem z nami tje doli: Slovenec je le mej svojci srečen!

Maj 1. 1873.

Sedaj uže hodimo dan na dan venkaj na Schmelzo. Pri pomladni paradi nas je cesar pohvalil, pa smo jo tudi čvrsto udarjali s petami ob tla.

Junij 1. 1873.

Pred tednom smo bili doli pri naših na Kostanjevcih. Žalostno je tamkaj! Draginja radi razstave je razgnala naše ljudi na vse kraje. «Slovenije» skoro ni, razpustila se je za te mesece. Dal Bog, srečnejšo jesen!

Av gust 1. 1873.

V Brucku smo. To je veselje! Prosti smo vsaj vednih nadzorovanj za sitne parade. Tu se vedemo kar «feldmässig». Le stenic je v ležiščih črez mero. Učiti se ne morem kaj prida.

Oktober 1. 1873.

Državni izpit sem srečno prestal; častnik pa tudi postanem, če le kje reverz dobim. Drugače bo pa še telečnjak pri bodočih vajah na «Stellvertreter-»jevem hrbtu pel.

November 1. 1873.

«Slovenija» se je krasno razvila. Naš večer na čast mladoslovenskim poslancem se je vrlo obnesel. Winkler, Vošnjak in Razlag so prišli. Vošnjak nam je klical svobodo v spomin, Razlag pa nas je bodril z vznesenimi besedami, da stojimo na narodovem braniku in odbacnimo vse narodove zopernike — brezobzirno. Takó je prav! Takó govori na š mož!

Januvarij 1. 1874.

Pevci smo se sprli s predsednikom — to je le oni lenuhi, katere ne spraviš k rednemu pohajanju skušenj — in on je odstopil. Da sem jaz bil na njegovem mestu, pokazal bi jim bil drugače, kdo ima pravico, in kako je izvrševati dolžnosti!

Marec 1. 1874.

Lepo smo peli pri «Slovenijinej» slavnosti v Philippskeji dvorani. Dunajčani so bili kar navdušeni za nas in govorili so, da dosegamo svoje znamenite prednike pred 10 leti. Policija seveda nas je prijela, krasni govor našega Emila Leona, pa «Naprej» jej nista bila kar nič po volji.

Maj 1. 1874.

Odhajam iz tebe, dragi moj Dunaj, poslavljam se od vas, ljubljene tovariši. Človek je venderle sam sebi najbližji — odgojiteljsko mesto pri grofu Nostizu v Kladovi, meni najugodnejše, bodisi v gmotnem obziru, bodi si v duševnem. Veliko glasbe se goji pri tem grofu. Dal bog, da mi je sreča mila! — (Prihranim si morda pa tudi kaj za bodoče leto!)

November 1. 1874.

Mesec dnij sem zopet tukaj in še nadalje poučujem pri grofu Nostizu. Pred tednom smo imeli volitve v «Sloveniji». Kakor se je vse branilo, in vender bi bil vsakdo njih rad predsednik postal. Seveda prepri meji Kranjci, Štajerci in Goričani otežujejo predsedniku stališče!

Ginjeni pa smo bili, ko nam je novi predsednik naznanil vest o Prešernovih dragih. Takoj mi je prišlo na misel, da bi bilo krasno, ko bi Prešernu na čast napravili slavnost in dohodke darovali njegovim ljubim kot mal znak naše hvaležnosti. Poskusim, je-li se bo dalo kaj izvršiti!

December 1. 1874.

Prešernovemu spominu sem žrtvoval mesec dnij. Prevzel sem pevodstvo, hodil za pevci, klical, lovil, moledoval, dobil po dolgem

prošjačnji pri našem vseučiliškem konzistoriji drugo dvorano za naše pevske vaje. Godbo sem naročil sam, pevske vaje obdržaval od dne do dne — pa se je tudi posrečilo vse.

Slavnost se je sijajno obnesla, še bolje kot lani. Boris Miran je zložil «Prešernovo oporoko», naš Vipavski Drejčje jo je pa izvrstno deklamoval. 225 gld. 30 kr. smo zbrali.

«Slovenijani» so se mi lepo zahvalili: «z velikim navdušenjem in ploskanjem». Hvaležen sem jim zato.

Februvarij 1. 1875.

Po zimi sem bil odbornik in pevovodja, sedaj pa, kar je odstopil prvotni naš odbor, ne priznavajo me niti članom. Takó daleč vedejo osebnosti! Povsodi, povsodi, po vseh listih o slavnosti bil sem imenovan na prvem mestu in slavljen, a ker vsled nemarnosti tajnikove nisem vpisan v zapisnik članov, nečejo me priznati. To boli!

Maj 1. 1875.

Bolezen me tare! Lani osorej sem potoval v Kladovo, letos pa jo krenem na Menino planino. To bo veselje doma! Stric Tadej me gotovo obdrži nekaj časa pri sebi v Nazaretu, doma pa se me tudi uveselé, ker me uže dve leti niso videli. Oj, zdrava domovina! Dolgo mi je želelo srce po Tebi, a sedaj se mi posreči, da Te v najlepšem letnem času zazrem, dasi — bolnik . . .

November 1. 1875.

Prišel sem na Dunaj, ves prerojen in nov. Ne bode mi treba več poučevati nepridne dece, k večjemu petje bom vodil, orgljal pri redemptoristih in še kje drugje, pa učil se, da čim preje dovršim svoje nauke.

Peš sem jo letos krenil semkaj. Prosta narava, v kateri sem bival sedaj malo ne pol leta, naše planine, katere sem s cela obhodil, obudile so mi novo življenje. Vsako leto pojdem odslej mej gorski svet!

Februvarij 1. 1876.

Mej slovanskimi dijaki se je nameravalo osnovati svojestavno «Slovansko akad. pevsko društvo» in nekateri se z vso silo trudijo za to misel. Jaz, pa moja tovariša izmej Slovencev v osnovalnem odboru, smo jih z velikim trudom prepričali, da je najboljše, če se držimo starega «Slov. pev. društva», katero so naši predniki uže l. 1860. ustanovili. Posrečilo se nam je! To je menda moje zadnje delo mej akademiskim svetom — in bilo je plodonosno. Zadovoljen odhajam s svojega dijaškega pozorišča

Julij 1. 1876.

Zadnji tečaj mojih študij je prešel. Vesel sem zaključka, vendar se rad spominjam nazaj, sosebnost v teh dneh, ko me tare silna skrb, kje dobim 240 gld. za rigoroze. Pisaril sem uže po celej domovini; a

kje je dobiti toliko svoto, kje? Podpornega društva nimamo Slovenci. Naši gmotni veljaki v domovini, pa tudi ne morejo vsakomur posojati, kateri jih naprosi. Vsaj me niti ne poznajo — pa vendar bi Slovenci morali bolj skrbeti za svojo mladež. Rad umem, da je v takih dneh stiske in skrbij že marsikdo prodal svoje stariše, svoj jezik, svoj rod, in ostal je tukaj, ter se izgubil za svoj rod, ali pa celó — gorjé ti narod, — z znamenjem poturice smelo nastopil v domovini.

Kje dobim takse, kje?

Svoje študije sem začel v takej stiski, končam jih v istej. Vidim — odvetnik, zastopnik narodov sem menil, da postanem — popustiti moram «misli visokoleteče», pokopati jih . . .

November 1. 1876.

Skončal sem najnujnejše študije in uže uživam prvi stalni kruh. Učil sem se in proučeval sam, s svojimi dohodki na svoje stroške. Dosta britkosti in grenkosti sem moral zatajiti, dosta neopravičenega zla sem užil. A hvala Bogu prebil sem to srečno, vendar doktorat hočem še vsekako doseči. Še to jedino željo si izpolnim, prej se ne vrnem v domovino. Blizu Dunaja ostanem, naj si pošiljajo bednega avskultanta v Waidhofen ob Thayji ali pa v Dunajsko Novo mesto, ali gori ob Moravo ali doli ob Anižo! Dokler sem tu, vodi me vedno misel do dosege zadnjega smotra.

Januvarij 1. 1877.

V Schwechatu še dosta dobro živim, ker ni sile drago. V nedeljah se časih popeljem na Dunaj, inace pa lazim ob prostem času po hribih ali pa sedim pri knjigah. Morda tu lažje takse naberem, nego v mestu??

Junij 1. 1877.

Doktor sem: Doctor utriusque juris — proizvel sem svojo namero do cela! Sedaj se pa s časom odpravimo domov. Jedno leto še k večjemu tu ostanem, potem pa odidem v solčne planjave domače zemlje.

November 1. 1877.

Danes sem bil zopet mej svojimi. Pomladil sem se kar za pet let. Na Kopitarjevem komersu se mi je ogrelo malo ne otrplo srce. In kako veselo so prepevali dijaki moje «geslo»! Videlo se je, da jim pride pesem iz srca! Oj, da bi zmiraj moglo življenje ostati tako, kakoršno je bilo v teh veselih, srečnih dijaških letih! Vse gorjé pozabiš, vso žalost, ves jad, kajti uzori te dvigajo nad navadno vsakdanjost!

Februvarij 1. 1878.

Na jugu se pripravlja na boj. Kmalu pokličejo tudi nas in tedaj odrinemo, da odrešimo srčno-milo nam, bedno rajo!

Julij l. 1878.

Pripravljani smo, odhajamo. Zapuščam te, Dunaj! Ne vidim te morda nikdar več, morda . . . padem za dom, za rešitev nesrečnih bratov. V boj za dom! —

* * *

Sklep prvemu oddelku.

Konec leta prestrigel je nit našej nadaljni povesti.

Skončali smo z jednim delom življenja našega ljubega dr. Ivana Preprosta, skončali z mladoletjem, ki mu je preteklo takó, kakor večini naših dijakov v vednej borbi za vsakdanji kruh. Njegovo doslejšno življenje ni se razlikovalo v ničem od onega stoterih dijakov slovenskega rodu — in vender si je uže v teku teh malih let zaslužil ime trpina! V malem krogu delujoč si je v teh letih pridobil oni značaj, ki ga je pozneje dičil v vsem njegovem delovanji in tveganji. In uprav ta značaj, ki se je razvil pred našimi očmi, donesel je možu toliko gorja, da nam je uzor moža trpina.

Op. uredništva: Nadejamo se, da bo t. nadaljeval svojo povest v našem bodočem glasilu: Slov. Svetu. —

Nekaj o lepem.

(Piše —ni—.)

(Konec.)

V našej dosedanjej razpravi smo podali nekaj določb o lepem in tudi videli, kako se stvari ne sme lotiti. V bistvenih delih sledili smo pri določevanji lepote Herbartu, oziroma Zimmermannu. Toda Zimmermannu sledili smo le do izpeljave oblike značilnosti. O vseh drugih izpeljavah pokazalo se je, da so napačne. Pripomnili smo tudi, da je v estetiki Herbartova «Methode der Beziehungen» popolnoma umestna, da se pa z ostalimi filozofskimi nazori Herbartovimi ne strinjamo. Mogoč bi bil torej ugovor, da je tudi estetika v Herbartovem smislu napačna, ki se tudi na ono metodo opira, če se v metafiziki z njo ničesa ne doseže. Potrebno je torej, da vporabljivost te metode natančneje preiščemo. S pomočjo te metode mora biti mogoče razložiti možnost posledice, ki naj bo nova, pa vendar v razlogu popolnoma obsežena. To je pa le mogoče s pomočjo načina zveze posameznih delov, kjer torej v posameznih delih ne nastane nikaka sprememba. Taka metoda se more vporabiti očitvidno le pri formalnih razmerjih, torej najprvo v matematiki, kjer je lahko jedna in ista črta

sedaj polumer, sedaj hipotenuza, sedaj parameter itd., iz česar sledi nekaj novega, na kar se iz pojma o črti sami nikakor ne more sklepati. Tudi estetika se peča samo s formalnimi razmerji in tako je prejšnja metoda v njej popolnoma opravičena. V metafiziki je pa stvar čisto drugačna. S tem, da jedna monada stopi v zvezo z drugimi, prigodi se v njej nekaj novega, nek notranji dogodjaj. Tukajšna posledica torej ni jednaka razlogu, če ga pojмимо z druge strani, ampak to je zveza vzročnosti. Herbart je torej, kakor bi se Schopenhauer izrazil, zamenjal razlog bivanja z razlogom dogajanja. Iz nevpornosti te metode pa sledi, da mora Herbart pri resničnem dogajanju rabiti to vže pri razlagi, kar hoče še le razložiti, n. pr. pri pojmu sile ali pa pri pojmu vzročnosti.

Preostaja nam še, da razmotrivamo razmerje mej estetiko in metafiziko, lepoto in resnico. Ker se ti pojmi v skolastiški filozofiji vrte okrog jednote v mnogovrstnosti, moramo si torej to jednoto v mnogovrstnosti, staviti za predmet. Jednota, ki jo opažamo pri lepoti, je samo formalna. V formalni jednoti ohrani vsak člen svoje posebno bistvo, dočim pri realni jednoti posamezen člen kot posamezen nima nobenega bistva, ker mora imeti z drugimi vred isto bistvo. Realna jednota je našemu spoznavanju nepristopna, kajti vsaka jednota, katero si moremo predstavljati, je le jednota oblike. Telesom n. pr. podeljuje le oblika jednotnost, dočim so glede snovi v neskončnost deljiva. Gotovo ni združenje lepote in resnice brez vsega pomena, toda ta resnica je le resnica oblikovnih določb, nikakor materialna resnica, ali z drugimi besedami, v lepem predmetu ima vsak člen svoje mesto, katerega ne more zapustiti brez nevarnosti za celoto in se istotako ne da odstraniti, tako da se vse sklene v jednotno obliko, toda estetiško naznanje narave ne more nadomestiti naravoslovja.

Istotako moramo pri pojmu popolnosti nekaj pripomniti. Več ali manj popolen je posamezen člen, torej snov. Več ali manj popolen je glede na svojo moč. Pojem popolnosti v tem smislu je podoben onemu v skolastiški filozofiji, ker pomeni realnost; razločuje se le v tem, da pojмимо popolnost kot intenzivno, ne kolektivno. Skupina sestoji prav za prav iz več stvari in njena popolnost je jednaka vsoti iz popolnosti posameznih delov, iz česar je razvidno, da moramo popolnost pojmiti kot intenzivno. Snov torej ima moč, ona ni absolutno slaba kakor pri Aristotelu, marveč jedina nosilka moči. (S tem še nikakor ne trdimo, da je vsako bitje v resnici sestavljeno iz snovi in moči, ampak le, da oblika nima nikake moči, da tudi ne moredelovati.)

Kar se tiče uporabe estetiških pojmov, ozirati se moramo seveda najprej na vzgojo in razvoj človeških zmožnostij. Vzgojeslovci, posebno iz Herbartove šole, razpravljajo jako obširno vprašanje, kako da naj se

raznovrstni predmeti, s katerimi se mladina peča, združijo in okrog jednega središča razvrstijo, kaj ali kateri predmet da naj bo vez. Herbartijanci seveda, ki so vže tak na pol teologi, so našli, da je vernost ona osredujoča snov, na katero bi se morali vsi predmeti nanašati. Jednota pa, katero stvori vera, je samo zunanja in razmerje mej njo in predmeti je tudi samo zunanje, nanašanje na nekaj tujega, Bog je nad stvarmi in treba bi bilo razun predmetov samih razlagati še njih zvezo z Bogom, kar je v resnici še bolj dolgočasno, kakor obdelavanje predmeta in kar finočutnemu človeku v kratkem jame presedati. Tudi bi se ne smeli nikdar najmanjši dvomi o bivanji božjem javiti, ker bi se ona s tolikim trudom in naporom zvarjena jednotnost naenkrat razdrila. Če se torej jednotnost duševnih pojavov opira na to borno podlogo, potem zgubi duh s to jednoto vred tudi svojo trdnost in določnost. Dandanes bi se vže moralo vpoštevati, da vera ni več tako trdna, da bi se mogla ubraniti vsem napadom razuma in življenja, ali pa da se v teoriji sicer priznava, v praksi pa drugim nazorom mora umakniti se. — Iskati bo torej treba drugega principa jednote. Ta bo pa moral biti trdnejši, kakor prejšnji, ki je bil samo zunanji. Iskati ga bo torej treba v stvareh samih. Najraznovrstnejši predmeti, ki so po pojmu popolnoma različni, imajo vendar lahko v sebi nekaj, kar prehod od jednega do drugega omogočuje, kar se kot neka magična vez okrog vseh ovija. Ker imamo poleg vrednosti glede spoznanja le še estetiško vrednost, ne more biti ta vez, ker mora biti objektivna, to je v predmetih samih utemeljena, nič drugega, kakor estetiška stran na predmetih. Pouk, oziroma izbiranje posameznih predmetov treba uravnati tako, da se glede lepote vsi zjedinijo. Kaka druga jednotnost je pri poduku skoro nemogoča, kajti onega v čemur se vse vede združijo, absolutni sestav ved, še ni nikdo našel. Obnesti se bo torej mogla le od nas navedena jednota, ker jedino ona ne rabi nič tujega, kar je vedno dvomljivo, ampak le to, kar je v predmetih samih uže pripravljeno. Vzgojeslovje išče jednotnosti v poduku in to jednotnost hočejo vzgojeslovci, ki so na Herbartovem stališči, izvesti s pomočjo vere. Mi smo dokazali, da jo najložje uresničimo s pomočjo lepote in smo na ta način nadomestili vero z umetnostjo, verski čut s čutom za lepoto. Seveda se od vezi, katero spleta lepota, ne more drugega zahtevati, kakor da omogočuje prehod od jedne stroke na drugo, ne pa, da prevzame nalogo središča, v katerem se vse vede pokažejo kot podrejeni členi jedne glavne vede, od katere še le zadobe svojo popolno resničnost. V to človeška vednost ne zadostuje. Če se bo izobrazil in razvil čut za lepoto, potem ne bo več prirodoslovcev, pravnikov in zdravnikov, ki ne poznajo drugega kakor snov in paragrafe in na vse drugo z zaničevanjem

gledajo ter ne morejo razumeti, kako da se more človek še s čem drugim pečati, n. pr. z umetnostjo. Zgubili so združujočo vez ali bolje, imeli je niso nikdar v rokah, vez, katera edina omogočuje prehod med disparatnimi strokami. Za lepoto se niso brigali nikdar in zato jim je tudi neumevno, kako da se more sploh še kedo pečati z deli Grkov in Rimljanov, saj se v njih ne najde niti matematiških ni fizikalških pravil niti paragrafov niti imajo za prakso kako vrednost. Predmete torej treba izbirati tako, da imajo nekaj skupnega, s čemur je mogoče vzbuditi mnogostransko zanimanje.

Sedaj smo govorili o vezi, ki združuje predmete, treba pa si je ogledati še dvoje drugih razmerij. To sta namreč razmerje mej subjektom in objektom in pa razmerje raznovrstnih členov v subjektu samem.

Razmerje mej subjektom in objektom je toliko izvrstnejše, kolikor večjo moč ima subjekt nad objektom. Trpeti mora kolikor mogoče malo, toliko več pa delovati. Delovanja pa si ne moremo misliti, če se subjekt niti ne pokaže na zunaj. To pa se zgodi pri čuvstvih, pri katerih ne moremo dobiti subjekta, če hočemo izreči sodbo, ker je ravno to, kar izreče predikat, tudi subjekt. To so čuvstva, ki izvirajo iz snovi, čuvstva s katerimi se o predmetu, ki jih provzročuje, ničesa ne spozna. Čuvstva pa, ki izvirajo iz oblike, so objektivna, ker naznanjajo, da ima predmet take oblike, ki predstavljanje pospešujejo, kjer je torej zveza mej čuvstvom in predstavo jasna. Estetiška čuvstva torej močno pospešujejo objektivno naziranje. Ta čuvstva so takorekoč uvod v izobrazbo razuma, ker se to, kar se s takim čuvstvom priporoča, subjektu bolj prilega, kakor pa abstraktni pojem. Estetiška čuvstva so torej posredovalci mej subjektom in objektom, ker so njegova bližnja okolica. Taka čuvstva, ki duha vodijo k objektu, ki izvirajo iz jasnega vziranja objekta, trebalo bi vzbujati in gojiti, čuvstva pa, pri katerih subjekt v sebi samem ostane, so nejasna in treba se jih znebiti. Iz jednake omejitve na subjekt tudi izvira sanjarstvo in mistika, ki je takorekoč le igra s samim seboj. Seveda je tu notri brez vsakega predmeta večna tema, v katerej ni niti kake meje niti določno izraženih oblik, radi česar tudi mistiki in pa mistiški filozofi (Fichte, Schelling, Hegel, Krause, Baader in ostala legija), če so prisiljeni izraziti se, govore v samih abstraktnih pojmih in nerazumnih frazah in se poleg tega sklicujejo navadno na ono mistiško vziranje s pomočjo tako zvane pameti (Vernunftanschauung), kar ni nič drugega kakor ono zgoraj omenjeno potapljanje v lastne globočine. Tak človek zaničuje neposredno se razkazujočo priprosto in vendar tako veličastno naravo, povzdiga se, kakor si sam domišlja, do čeznaravnega in se trdovratno ogiblje neposrednosti in jasnih pojmov, vse zato, da se vedno

in bolj zgublja v sebe samega. Iz tega tudi izvirajo nejasni obrisi, nestalnost in pomanjkljiva karakteristika v romantiških proizvodih. Postave v takih proizvodih so nedoločene, sem in tja se kaj posveti, potem pa zopet nastane skrivnostna tema, pošastni fantomi prihajajo in zopet izginjajo, čuvstva so neslana in brez vsake vsebine ter se zgubljajo v neskončnost, ker ima to, kar je nedoločeno, največji obseg. Taki ljudje so nesposobni za naravno naziranje sveta in se nikakor ne morejo z njim sprijazniti, ker jim je ptuj, ampak hrepene po odrešenju. Posebno mladost je takemu sanjarstvu lahko pristopna, ker živi njen duh bolj od čuvstev, kakor pa od razuma in dolžnost vsakega vzgojevalca je, da tako osamljenje zapreči in da dá čuvstvom objektivno mer, kar se ravno učini s tem, da se pozornost obrne na lepoto. Verska čuvstva nimajo tolikega vpliva na mladino, mladost se ne briga toliko za vsebino kakor pa za obliko, mladosti n. pr. ugajajo verska dejanja najbolj radi tega, ker so lepa in sploh neposrednost najbolj mika mladostno mišljenje, kar je tudi naravno, ker je neposredno prej, kakor pa posredno, kakor abstraktno. Abstraktne dogme in pa moralizovanje dosežejo pri mladini le prav mal del svojega namena. Pri poduku morala bi se torej tudi vera podrediti lepoti, ker bi se vernost na ta način veliko prej dosegla, torej prej posredno kakor pa neposredno.

Ker se torej vera lahko nadomesti z umetnostjo, z estetiško izobrazbo, mogoče bo to tudi tam, kjer vera zahteva jedino gospodstvo. In to se zgodi pri človeku, dočim je sam za se. Vera služi tukaj le v to, da dá človeku oporo, da ga čuva pred padcem. Pomoč pa, katero nudi človeku vera, je le zunanja. Versko čuvstvo je torej čuvstvo odvisnosti, kar je Schleiermacher prav dobro razjasnil in nima z moralškim čuvstvom čisto nič opraviti. Zunanje opore oklepajo se pa oni, ki je ne najdejo v sebi, slabotni in ozkosrčni. Ljudje, ki so se zmotili o samih sebi, ki so izgubili notranje ravnotežje, ki so se sprli s stariimi nazori in nikjer niti v razumnem opazovanji stvari niti v popolnem brezčutji ne najdejo nadomestila, ti so najbolj pripravi za vsprejem novih nauk, ki jim dajejo tolažbe, samo v takih časih morejo se verstva vkoreniti in razširiti, seveda če ne pomaga meč. — Vse pa, kar se iz samega sebe razvije, ima veliko prednost pred tem, kar potrebuje unanjenja uzroka. Če se more torej človek v sebi samem brez zunanje podpore zjediniti sam s seboj, tedaj ima njegovo duševno stanje veliko večjo vrednost, kakor pa ono kakega človeka, ki le s pomočjo vere to doseže. Tak človek prlzadeva si, da svojo vrednost kolikor mogoče poviša. Vrednost pa se opira na razmerja in najizvrstnejša jednota nahaja se v lepoti. Ustvaril bo torej iz samega sebe, iz svoje du-

ševne tvarine umotvor. Ta sestav lepih razmerij obsega pa v sebi tudi нравna razmerja, kar smo že večkrat omenili. Morala nima potem, če je namen že dosežen, čisto nič več opraviti, ker je njena naloga že izpolnjena. Seveda mora biti to naravna morala, ki bi se na tak način z lepoto zjedini. Mračna, črna morala pa provzroči samo skrajnosti, privede ali do fanatizma ali pa, če je jedina podpora нравnosti, kar je v surovih časih čisto mogoče, do morališke surovosti, do nenravnosti, če je ves svoj vpliv zgubila, v obeh slučajih do barbarstva. Mora pa biti, kakor smo uže rekli, naravna. Treba je torej naravi povrniti njena prava. Po naravi pa človek sestoji iz telesa in dušnih pojavov. Duh brez telesa je nesmisel, pojem substance, katere bistvo je mišljenje, se ne more vzdržati. Hegelu njegovi nasprotniki ne morejo odpustiti, da je pojem povzdignil v jedino substanco. Z istim pravom morali bi zavrniti vse teorije o duhovih, vse sestave, ki žive o duhovnih substancah. Naj si že mislimo duha kot golo obliko ali pa kakor mišljenje, oboje je jednako, kajti niti pojmi, niti oblike ne morejo bivati brez stvarne podlage. Materijalizmu torej ne moremo odrekati vse resničnosti, če trdi, da nobena misel ni mogoča brez snovi (primeri: Büchner, Kraft und Stoff). Isti slučaj imamo v umetnosti, tudi ona rabi snov, katero oblikuje, če je brez snovi, izgubi vso resničnost in ves pomen, ker se razgubi v nič. Oblika brez snovi ničesar ne premore, še le če se združi s snovjo, provzroči pomemben včinek. Oblika istotako kakor duh nista nikaki substanci, ampak le določba ali pa včinek stvarne podlage. S spremembo snovi spremenita se in se razdružita. Kdor dospe do teh nazorov, ta ima vsaj določena tla, na katerih stoji, ve, čemu je tu in lahko reče z Goethejevim Faustom:

Aus dieser Erde quellen meine Freuden,
 Und diese Sonne scheineth meinem Leiden,
 Kann ich mich erst von ihnen scheiden,
 Dann mag, was will und kann geschehen.

In sicer po pravici, ker to, kar se potem godi, njega nič ne briga, kajti ni ga več. Treba mu je torej iz snovi, ki mu je pri rokah, sezidati kolikor mogoče trdno poslopje, pripravne snovi kolikor mogoče dobaviti, nepripravno pa in celoti škodljivo odstraniti. Treba pa je sezidati trdno poslopje, da lahko v njem prebiva, nikakih pajčevin, katere vsaka sapica razdere. Nikakor ne sme razpuhteti v samo pamet, v same abstrakcije, kakor so hoteli stoiki, tudi se ne sme zavarovati z nedelavnostjo, ampak mora si stvari podvreči, da se zavaruje pred mogočimi nevarnostmi in da svojega duha okrepi; vtisniti jim mora svojega duha, to je delovati in sicer v smislu jednotnosti, ki je utemeljena v njegovem bistvu. Da pa more delovati, očistiti se mora strastij,

ki so le trpenje. Njegov namen je kolikor mogoče daleč razširiti svoje bistvo in njegove sledove, vživa naj življenje v najpopolnejšem pomenu besede. Čuvstev potem nikakor ni treba odstranjati, ampak dobro je plemenita čuvstva pospeševati, neškodljivih ne zatirati, onih pa, ki delovanje zavirajo, na vsak način ogibati se. To so dolžnosti človekove do sebe samega, kajti do sedaj se še nismo ozirali na to, da ni človek sam na svetu in da sam sebi ne zadostuje.

Določnost, samostojnost, popolna jedinstvo s samim seboj in vsekozi harmonijski razvoj izobrazili so nam grški umetniki. Grškemu duhu je tuje vsako transcendentalno sanjarstvo, nikakega sleda ne nahajamo pri njih očistih duhovih razun približno pri nekaterih filozofih, ampak vse je pri njih naravno in tako blagodejno vpliva na duha. Tu se narava ne sramuje sama pred seboj, ampak naivno razkriva vse svoje skrivnosti. Tu se smatra še to, kar je naravnega, za naravno in ne za delo hudičevo, zahteva se pa mera. Grki so umeli, da snov ni brez pravic in se radi tega tudi niso pomišljali nagih soh izklesevati niti niso tega smatrali za nenaravno. Kedor se hoče o tem prepričati, ta naj le pregleda kako zgodovino grške umetnosti in naj ne sodi a priori, kakor da bi Grki kaj takega ne bi bili smeli. Taka nevednost in taka impertinentnost pa ni nič nenavadnega, kakor smo v jedni prejšnjih številkih videli. G. Grilanec tam sodi absolutno, ravno tako, kakor je Hegel n. pr. izpeljal, da grške sohe in stavbe niso smele biti barvane. Toda nekaterim ljudem je dobro vsako sredstvo. Resnico tajiti, robato zabavljati, zakaj pa ne, če se isto na ta način lažje doseže, kakor pa z razumnim in nepristranskim preiskavanjem. — Ker tukaj ravno govorimo o materijalizmu, omeniti moramo, da smo to stvar obravnavali tudi pri materijalizmu in da smo se tam drugače izrazili. Razvidi se pa lahko, da v drugačnem smislu in da smo imeli napačno tolmačeni in upotrebljeni materijalizem v mislih, onega, ki priznava samo maso in vse, kar je duševnega, zasmehuje. Oni materijalizem obsojamo tudi sedaj. Grki so bili torej nekaj drugačnega mišljenja, kakor pa naša doba. Dandanes imamo jako nežne živce, uvideli smo, oziroma naučili smo se, da je malo nagote nenaravna in nenravna prikazen, vendar pa nismo radi tega prav nič bolji. Moderna družba pač misli:

Zwar sind auch wir von Herzen unanständig,
Doch das Antike find' ich zu lebendig;
Das müsste man mit neuestem Sinn bemeistern,
Und mannigfaltig modisch überkleistern.

Da, «mit neuestem Sinn!» In ta «neuester Sinn» javi se v tem, da se lepoto blati, blato pa lepša. Pač je bilo pri Grkih vse naravno, dočim krščansko mišljenje ne more pokazati naravnega obraza. Naj se

le primerja kisle obraze, katere kažejo nekatere podobe. Seveda so drugod slikarji vpodobljali bolj pagane, kakor pa kristjane, n. pr. Michel Angelo, tudi Rafael Santi, Rubens, Titian i. dr. Grku bilo bi nerazumljivo, kako da more človek tako daleč zaiti, da samega sebe biča, da si lep obraz razdrapa in neumnost tako daleč tira, da ne more več razločevati mazila in masla, olja in vode; Grka bi bilo naravnost groza pred takim barbarstvom.

Da pa pridemo na nravna razmerja ljudi mej seboj, moramo najprej pripomniti, da nravne zavesti nikakor ne opiramo na estetiško ugajanje kot jedino podlago. Nravna zavest ima več uzrokov. Kar se pa more za gotovo trditi, je to, da se z razvojem pameti razvije tudi nravna zavest. Če človek dospe do spoznanja, potem zagleda v svojem bližnjem podobo sebe samega. Če si predstavlja, da tako bitje trpi, trpi tudi on, ker nastane v njem podobno stanje, kakor če bi trpel sam, če se ono bitje veseli, veseli se tudi on. Seveda je to sočutje lahko ožje ali pa širje, razprostira se lahko le na družino, posamezen rod ali pa celo človeštvo. Ta čut za tujo srečo ali nesrečo je lahko močnejši, kakor za lastno, ker nam v bližnjem bistvo človeka živo in razgledno stopi pred oči. Plemenitega človeka veliko bolj užaloste krivice, ki se gode drugim, kakor pa one, katere trpi sam. Iz tega sočutja razvije se dobrohotnost, iz dobrohotnosti pravičnost in iz pravičnosti država. Vso stvar treba pa natančneje razpravljati na drugem mestu. Pride se pa lahko neglede na to, če se sledi le pameti, do spoznanja, da je bolje za človeka, če se drži nravnosti, tako da je tudi egoizem močen nagib k nravnosti. Kdor pa more vsa razmerja ceniti estetiško in svojemu okusu sledi, temu prvih dveh nagibov ni treba. Če pojmi človeštvo in njegovo mejsebojno zvezo estetiško kot celoto, pojmi jo bo kot tako, da se more v njej vsak člen sebi primerno razviti, tako da je vsak na svoj način srečen. Zato je treba normalne mere, pod katero se ne sme nahajati noben člen, vendar se pa posamezni členi čez to mero lahko več ali manj vzdigajo, kar pa mora biti popolnoma v soglasji z zaslugami in prednostmi; to pa seveda nikdar ne sme motiti normalne mere, tako da vsota vsega povišanja ne sme prekoračiti gotove meje: Pravice morajo biti zaslugam popolnoma primerne. Seveda se to zadnje v gmotnem oziru ne da vedno doseči, zato pa mora tudi čast veljati kot plačilo. Vsak člen mora delovati prosto in neprisiljeno in vendar se mora njegovo delovanje razvijati v smislu celote. Radi tega odpadejo postave, katere nadomesti lastno prepričanje. Radi tega tudi dolžnosti izgube svoj značaj, ker se njihov pojem opira na pojem zapovedi, dočim bi se sedaj vse vršilo iz lastnega nagiba. To je seveda le idealna podoba človeške družbe, torej več ali manj le utopija. Kljub temu

pa bi bila to vendar prava človeška družba, dočim je dandanašnja tako zvana človeška družba le paslika prave človeške družbe. Ali je to mogoče? —

Spomini.

(Konec.)

Pesništvo je tedaj uprav bujno процvitalo. Morda je istina, da ga ni človeka, ki ne bi bil v svojem življenju zagrešil vsaj jedne pesni, in uže v gimnaziji začne utripati običajno ljubimska in domovinska pesniška žila. O presrečna, dasi toliko zaničevana petošolska ljubezen! Svet poln idejalov, katere le prezgodaj razdere življenje s kruto istino! — Nadarjenost za pesništvo začutil je v sebi celó „lepi Ivan“, ki je zagrešil znani verz: «Pozdravljene domače dobrave, — Kjer so se pasle naše krave!» — mislil je tedaj izvestno, da ga je navdahnila božanstvena Vila. — No, dokler «tega ne zvejo drugi ljudje», še ni tolike nesreče; ako pa te duševne proizvode razširi potrpežljivi papir, tedaj je uže treba marsikatero trpko čuti od hudobnih tovarišev. In takó so morali požreti naši poeti — hočeš, nočeš, moraš, — toliko nagajivih opazk, da jim lahko iz vsega srca odpustimo, kar so zakrivili na slovenskem Parnasu. «Krokar», izvrstni humoristiški list slovenskega dijaštva dunajskega, prinesel je nekoč celó naznanilo, «da se je na novi obrtni šoli ljubljanski določil poseben oddelek za pesniško obrt in da bo mogoče tudi v tej stroki skoro ustanoviti zadrugo».

Najznamenitejša pesnika bila sta Scriptor in Trimurti. Pod tema pridevkoma poznali so jih pač le tovariši, zakaj svoje proizvode v naših leposlovnih listih zaznamovala sta drugače. A le imenujmo jih takó! — Scriptor bil je na Dunaju še zelo plodovit pesnik. O njem je trdil «Krokar»:

«Kedar ga je pretresal najhujši zimski mraz
Ljubezen najbolj vročo prepeval je tačas.»

Čez vrsto let pa je dal slovo modroslovnim študijam ter se podal v — bogoslovnico, in od tedaj je utihnila njegova Muza. —

Trimurti pa je postal bajè na Dunaju nihilist, — a nikakor ne take vrste, pred katerimi ima dr. Mahnič takó velikanski strah; — o pesništvu ni hotel čuti besedice več, bil je celó razžaljen, ako ga je kdo opomnil njegove nekdanje pesniške slave. V kavarni je bil ves zabarikadovan s časopisi, jednega si je položil na koleno, drugega potisnil pod desno, tretjega pod levo pazduho, razgrnivši pred se četrtega,

ter také čuval svoje zaklade. — Z leti pa in z učiteljevanjem tu in tam je izpoznal svet, otrešel se še svojih «nihilistiških» idej do cela ter postal izboren učitelj in odgojitelj slovenske mladine. —

V kavarni «Pri treh Gracijah» pa je bila vedno največja gnječa krog mizice, kjer so štirje igrali, a najmanj trikrat toliko jih je komarilo. Pa kaj bi ne! Saj je tolikokrat kontriran napovedani ‚pagat ultimo‘ in ‚čifut‘ vedno precejšen. — Mej igralci slišal se je najbolj globoki bas prijatelja Ferda Grigorija, ki je priporočal predrznim komarjem, naj posnemajo menihe trapiste. Kdo bi si mislil tedaj, da bo vedno zgovorni, vedno šegavi in dovtipni tovariš še sam zašel mej neme samostanske zidove! —

Pri sosednej mizici sedela sta, popolnoma zamišljena v svoje probleme, prijatelja, ne zmenivša se za vse, kar se godi krog njiju, ter risala na mramornato ploščo. Mlajši, suh, črn, jako agilni mladenič, bil je nadarjen medicinec. Risal je dan na dan barke in zopet barke, zanimal se čez vse za pomorščake ter nameraval, ker zaradi slabega vida sam ni bil za pomorsko službo, iti pozneje kot zdravnik v Lloydovo službo. Bil je plemenita duša. Spoprijaznila in pobratila sva se na Dunaji; občevala sva mnogo, in občevanje to bilo mi je reš v razvedrilo in poučilo. Bil je doma v vedi, v umetnosti, v slovstvu, bil je prijeten družabnik in zvest tovariš. Žal, da ga je umorila mučna bolezen. Obiskaval sem ga skoro sleherni dan v bolnici, a da si ni bilo dosti upanja, da ozdravi, nisem mislil, da mi ga ugrabi tako hitro nemila smrt. Odšel sem na počitnice, v domovini pa kmalu izvedel vest o njegovi smrti, ki ga je zadela po težavni operaciji. Ljubljena domača tla ne krijejo trupla njegovega. Vsi pa, ki so ga poznali, ohranili bodo Josipu Pa, niču vedno častni spomin! —

A kaj bi razkazaval čitatelju še te in one skupine, seznanjal ga s tem in onim tovarišem! Zadostujejo naj te črtice, da se uveri o lepej harmoniji, ki je vladala tedaj mej dijaštvom. — V Florijanski ulici je danes neznatna gostilna, ki je bila tedaj opoldne shajališče večine slovenskih in hrvatskih dijakov, ki še niso bili také zelo razcepljeni na različna omizja . . .

In kaj naj rečem o takratnih sejah «Slovenije»? Bile so mnogokrat zelo burne debate, da, bila je celó nekaka fakcijozna opozicija, vsaj také so nazivali nekateri «zloglasno petorico», — ako pa je šlo za čast in prosep društva, tedaj so bili vedno vsi jedini. Zabavni deli bili so istinito to, kar je značilo njihovo ime! Imeli smo tedaj mej seboj tri izvrstne humoriste. Za vsako priliko zložili so nam kako primerno kratkočasnico, a mnogokrat izdali «Krokarja». — Le kdor pozna osebe in razmere, vé dostojno ceniti humor v tem listu, ki je také

pristen in primeren. Dasi so bili «na piki» sedaj ti, sedaj oni tovariši, vender se ni čutil nikdo radi tega žaljenega; prizadeti se je navadno najbolj smejal hudomušnemu sarkazmu. (Poskusi pa danes kaj jednacega! Nakoplješ si ali menzuro ali pa tiho sovraštvo za vse življenje! — Izginil je pač oni duh absolutne kolegijalnosti, ki omogoči in vzdržuje zabave. —) Razun tega se je gradila «dolenjska železnica», — vršile so se razne «gigerlske pravde», raziskovale znamenite izkopine, — vršile se porotne sodbe v dokaz povoda smrti princa Karnevala, travestiral se parlament, volitve itd. Nikdar ni bilo zadrege radi zabave, ki se je pozneje popisavala v verzih v posebnem zapisniku. Vmes so se prepevale narodne pesni, čuli ognjevitni govori in zdravice in nabiralo za «narodni dom», pozneje za «družbo sv. Cirila in Metoda». «Križevačkih statut» in nemških burševskih običajev nismo poznali; ko pa so se ti udomačili, postalo je vse ceremonijozno in prave zabave ni bilo več. —

Radivoj.

Krvna osveta.*

(S posebnim ozirom na slovanske rodove, sestavljen V. Žun.)

(Konec.)

Na višjej stopinji človeške omike so se našla vender sredstva, katera so skušala ugasiti bratomorne vojske posameznih rodov in krvava maščevanja. Na mesto krvi so stopile odškodnine, nagrade za škodo, katera je doletela rodbino po umoru očeta, ki je bil varuh ženi in deci, ali po smrti brata, ki je bil v pomoč bratu ali sestri. Spoznanje, da je ubijalec kriv, da je storil s svojim ubojem zločin in ne junaško delo, privedlo je do sprave združene z odškodnino. Dvomi se, ali je to priznanje krivde še-le sad krščanstva, ali pa je uže poganska doba storila prvi korak. Ako pomislimo, da združuje sprava v sebi dvoje t. j. odškodnino za storjeno krivico in priznanje krivde, moramo pač priznati, da ima drugi del sprave izvor v krščanstvu; v predkrščanski dobi nahajamo le odškodnino.

Krvna osveta je bila nekđaj doma pri vseh narodih, dandanes pa jo pravno priznavajo v Evropi le še Albanci. Dolga vrsta let je morala preteči, raznovrstni zakoni, najrazličnejše naredbe so morale vplivati, da se je zatrla, kar je bilo vkoreninjeno v narodu, kar so hranila tisočletja.

* V zadnjo številko so se vrinile nekatere tiskovne pomote, katere naj čitatelj blagovoljno popravi. Str. 257 mesto in avvertitamente beri in avvertitamente; m. mi osvete v srbsk. nar. pesni m' osvete; mesto druga drugu.

V tem razvoji opazamo tri stopinje. V prvi velja geslo: kri za kri; v drugi: blagó za kri; in v tretji: kri maščuje država, greha Bog!

Ko smo v kratkem označili krvno osveto v obče, treba nam je te tri stopinje v njenem razvoji ali bolje pešanji preiskati nekoliko pri slovanskih plemenih, kolikor se more dognati iz redkih pravnih spomenikov.

Pri Rusih. «Ruska pravda» nam poroča, da je bila krvna osveta (мѣсть) pri Rusih v 11. stoletju še v navadi. Sudъ Jaroslavъ Volodimêricъ (1018—1054): «Aže ubijetъ mužъ muža, to мѣstiti bratu brata ljubo otcju li synu ljubo bratučadu li sestrinu synovi.» — Vender ne dovoljuje Jaroslav v vseh slučajih krvavega maščevanja, v nekaterih slučajih je dolžan krivec «položiti za golovu 80 griven¹,» če je umorjenec knez ali knežji uradnik, sicer 40 griven.

Jaroslavovi sinovi so pa krvno osveto tudi tam prepovedali, kjer jo je oče dopustil: «Otložiša (odpravili so) ubijeniye za golovu, no kunami (pecunia) sja vykupati (dostavi: zapovedali)».

«Sudebnik» iz l. 1497. pa pozna uže samó očitne, na kneževo povelje se izvršujoče kazni za ta zločin.

Pri Poljakihi, zlasti pri šlahti, ki je vedno klubovala kraljevim narečjam ohranila se je krvna osveta jako dolgo, ker še v zbirki priseg iz l. 1396 beremo nastopno obsodbo: Notandum, quod cum quedam discrimina licium vollebant diversi mode inter nobiles viros Kamiona et nobiles de Jarochovo clenodii Luba, tandem volentes ne gwerre² distorte et periculose inter ipsos orirent, uso consilio domini archiepiscopi et dominorum omnium seniorum nobiscum protunc considencium in colloquio generali, imposuimus inter ipsos wadium ducentarum marcarum, quod debent ex utraque parte de jure procedere et non aliis factis et debent inter se treugas pacis conservare et jure utendo in pacifica quiete permanere³.

Statut mazovski iz l. 1390. veli: Kdor ne more plačati «glave» t. j. odškodnine, naj jo plača s svojo glavo.

Glava «szlachcica» je bila cenjena na 60 griven (grzywna = 60 gramov zlata) ali 50 volov ali 720 korcov pšenice, za kmetovo glavo je bilo treba plačati le 5 do 10 griven.

Smrtni udarec je zadal krvnej osveti Kazimir Jagelonec v 15. stol., ko je izdal zakon, da se kaznuje z zaporom jednega leta in 6 tednov vsak, kdor se krvavo maščuje.

¹ Grivna gr. litra je neka svota drage kovine, ki se je po času spreminjala. Glej dalje «grzywna» pri Poljakihi.

² Gwerra, iz it. guerra, znači pravo vojsko mej posameznimi rodovi.

³ Torej državni zbor je moral zahtevati garancije, da nista dve plemiški rodbini liški mej seboj zasejali krvavih razporov.

Pri Čehih. Kronist Dalimil piše: Prijatelé Zdeslava (kterega so ubili židje) pomstichu i proň mnoho židóv zbichu; král ty všěcky chtieše zbiti i musichu z země jiti, pak milosti dobychu i s židy sě umluvichu.

Z nemško nadvlado se je širila v 12. in 13. veku vedno bolj nemška omika, in nemški pravni običaji so izpodrivali domače. «Statuta Ottonis» zapovedujejo, da mora vsak, kdor koga ubije, plačati 200 denarijev kuriji.

Na Moravskem je po «knjigi Tovačevskej» iz 15. stol. znašala odškodnina (odklad glavy) za gospoda 500 mark srebra, 500 funtov voska (za cerkev), 500 maš zadušnic in 50 kosov 1 sukna (za ubožce); za kmeta pa 5 mark, 5 funtov, 5 maš, 1 kos.

O Bolgarih nam javlja neka listina sestavljena okoli l. 1259 do 1278, da je bila odškodnina v tem času v navadi, in sicer jo plačajo krivci («isci») po sodnikovem izreku.

«Vražda, razboj i konska kražda, da si vřzima sřkva na svoihъ si ljuděhъ, i tije vraždy, da se ne vřzimaatъ na selěhъ, razvé na iscihъ i to sadom.»

V srbskeje kneževini ali carjevini se je smatrala krvna osveta za očiten zločin in se po tem tudi kaznovala. Zato naj zadostuje § 81 zakonika Štefana Dušana: Ašte ubijetъ vlastelinъ sebra u gradu ili u župě ili u katunu, da plati tisuštu перъеръ.

Najdalje se je ohranila ta navada pri srbskih Črnogorcih. Še-le l. 1855. je knez Danilo izdal zakon, da se s smrtjo kaznuje vsakdo, kdor ubije drugega, ne da bi se mogel odkupiti. To je menda pomagalo.

Pri Hrvatih. «Vinodolski zakon» iz l. 1288. nalaga kazen 100 liber, ki naj se plačajo sorodnikom ubitega, dve pa občini. Ako ubijalec ubeži, plačajo polovico dediči, polovico pa drugi sorodniki. Ako ne morejo vjeti ubijalca, predno se je plačala «vražda», «budi od nega maščeni, a nega bližiki budite prosti.»

Tako smo videli pri raznih slovanskih rodovih, kakó se je postavil posameznik sam za sodnika in prišla bi sedaj vrsta le še na nas Slovence. Ali mi niti besede nimamo za ta pravni običaj, kaj še-le zgodovino krvavih vojska mej našimi domačimi plemiči! — Vzrok je gotovo ta, da so Slovenci prav zgodaj po tujem uplivu zapustili združno življenje, brez katerega si ne moremo misliti prave krvne osvete. Nemški knezi so svoje iz rimskega prava vzete nazore uporabljali z vspehom pri Slovencih in istotako pri lužiških in baltijskih Slovanih. Zato pa pri teh rodovih ni dosegla krvna osveta nikakega razvoja.

Vestnik

Zaupni shod in slovensko napredno dijaštvo. Ko se je poizvedelo po vsem Slovenskem, da se priredi 29. nov. t. l. v Ljubljani zaupni shod združenih narodnih strank, ki bi vzprejel skupen naroden program, vzrado-stilo se je tudi vse slovensko napredno dijaštvo in sôsebno še ono na Du-naji. Pričakovalo je namreč, da ta shod poda Slovenstvu jednoto v politiškem in narodno-gospodarskem gibanju, dijaštvu samemu pa krepek, stalen var, katerega mu dotlejšna radikalna ali napredna stranka sosebno v zadnjih mesecih nikakor ni dajala.

Iz kroga, ki je bil uže svoje dni vnet za skupno organizacijo vsega slovenskega dijaštva se je bila tedaj izcimila ideja, da tudi slovensko napredno dijaštvo pô zaupnikih prisostvuje zboru. O tem se je razpravljalo v poluoфициjnem delu II. obč. zbora akad. dr. «Slovenija» na Dunaji, kjer se je na to postavil soseben odbor šestorice; — jur. Gruntar, Ravnihar, Vodušek, med. Borštnik, Oražen in phil. Žilih — mej tem, ko se je v Ljubljani petorica oglasila za soudeležbo pri shodu.

Na predlog dunajskega zaupnega odbora so se na posebnem shodu dné 22. novembra t. l. v pričo 68 velikošolcev sklenile tri utemeljene re-solucije, ki se ozirajo najbolj na delovanje sedaj pokojne, kranjske «napredne stranke». Odposlale so se te resolucije naravnost pripravljalnemu odboru:

Resolucije slov. dijaštva, sprejete na dunajskem shodu dné 22. nov. 1894.

1. Dunajsko nar. napredno dijaštvo, zbrano na današnjem shodu, izreka trpko svojo grajo na tem, da je je izdalo vodstvo lastne stranke na milost in ne-milost klerikalcem, razglasujoč dné 1. sept. t. l. urbi et orbi znani sklep odbora Radogojevega s popolnoma nepotrebnim pristavkom, tikajočim se akad. društva «Slovenija».

Sploh obsoja odločno vso ono taktiko popustljivosti, ki jo je uporabljalo to vodstvo posebno v zadnjem času pred shodom zaupnih mož proti domači klerikalni stranki, — vso ono taktiko, ki je končala prav sedaj s popolnim neuspehom!

2. V prihodnje zahteva, da se mu ne odreka več vedno in povsodi pristujoče mu mesto v organizaciji stranke, marveč, da stopajo vodstvo in zlasti zaupni možje stranke ž njim ob vsaki priliki v neposredno dotiko in mu izročajo po-sebno agitatorično stran delovanja strankinega.

3. Kar se pa tiče tega delovanja v občé, glasno tirja zbrano dijaštvo, da jame v prvi vrsti stranka prirejati zdavnaj uže nujne potrebne ljudske shode po deželi, in jo pozivlje odločno, da razvije razven tega jasen, na vse strani določen narodno-gospodarski program, brez katerega dandanes sploh ni več mogoča nobena resna stranka, tudi pri nas Slovincih ne!

Slednjič povdarja še z vso silo, da naj ne pušča «narodna stranka» v nemar nikoli in nikjer onega prvega in vrhovnega polit. ideala našega, katerega — žal — pogrešamo v doposlanih resolucijah za «shod zaupnih mož» — «zjedinjene Slovenije»: — de-lujmo z vsemi možnimi sredstvi vsekoli in vsekdar na to, da vresničimo končno, — če-prav še le po hudih, neizprosnih bojih ta najvišji namen vse slovenske narodne politike!

Imenom narodnega dijaštva dunajskega. Rudolf Gruntar, Božidar Vodušek, Ivan Boršt-nik, Ivan Oražen, Josip Žilih, Ravnihar:

Utemeljevanje resolucij.

Glavno glasilo radikalne stranke «Slovenski Narod» je v teku zadnjih počitnic večkrat prav nepotrebno napadel in smešil napredno slov. dijaštvo umešajoč se nepoklican in neopravičen v njega notranje, skoraj bi rekel — čisto privatne razmere.

Dijaštvo je uverjeno, da ni za dnevnik, kojega so ti izbrali glavnim svojim glasilom in zagovornikom proti nasprotni klerikalni stranki, niti častno, niti iz taktičnih ozirov lastne stranke koristno napadati ravno napredno dijaštvo, koje je del cele radikalne stranke

Radi teh napadov v «Slov. Nar.» izvajali ste čudne konsekvence podp. društvi «Radogoj» v Ljubljani in podp. društvo za slov. visokošolce na Dunaji

Vsakemu je znano, da se je ustanovilo društvo «Radogoj» s pomočjo in res posnemanja vredno požrtvovalnostjo radikalnih in le teh rodoljubov. Največ seveda pripomogli so pristaši stranke po deželi. Opravičena bila je tedaj nada naprednega dijaštva, da bode to društvo podpiralo le somišljenike svoje stranke, kakor dela to vsako društvo, koje je ustanovljeno le od ene stranke, in nabira denar tudi le od svoje stranke.

S svojim sklepom pa, koji se je potem objavil v «Slov. Nar.» postavil se je «Radogoj» na stališče, koje bi delalo vsakemu klerikalnemu društvu, nikakor pa ne radikalnemu čast!

S tem svojim sklepom oplašil je marsikoga, da si ne upa vstopiti ni v «Slovenijo» ni v «Savo» — pač pa nagiblje k klerikalnemu društvu «Danica».

Ako je tedaj namen radik. ljublj. voditeljev vzgajati pristaše klerikalcev, in — kakor je bilo v zadnjem slučaju — žeti pohvalo «Slovenčevu», povejo naj to jasno in odločno, da bode vedelo dijaštvo pri čem, da je, in se ne cepilo mej seboj.

Društvo naj tudi objektivno brez kake protekcije deli podpore! S tem mislimo namreč, da je bil marsikateri prosilec bolj potreben podpore, kakor pa sin uradnika višjega plačilnega razreda, koji mu daja vender ložje vsaj nekaj mesečno, kakor pa stariši revnega kmetškega stanu. In ker je «Radogoj» navadno jako dobro informiran — skoraj bi rekli kakor sveta inkvizicija — o privatnem in javnem delovanju posebno kranjskih dijakov, zakaj se ni tudi tedaj informiral, ko je dal podporo dijaku, koji je dobival denar tudi od nemškega koroškega podpornega društva. Ako dobiva človek podporo od tako ekskvizitnega nemškega društva kakor je ravno zgoraj omenjeno, mislimo, da ni treba, da bi jo dobival še od «Radogoja». No, sedaj ko je mož podpredsednik «Danice», upamo, da jo bode dobil lahko še kje drugje.

Ravno takó dela tudi drugo društvo, koje terorizira dijake in jih hoče prisiliti, da izstopijo iz «Save», kjer se zbirajo vendar najodločnejši slov. dijaki. Takó odklonila se je prošnja dijaku z motivacijo, da naj izstopi iz «Save», ako hoče biti podpiran. Ali hvala Bogu, dotičnik bil je značajan, in temu vsemogočnemu gospodu odgovoril, da ne prodaja in ne menjava svojega mišljenja radi denarja, če tudi je ubožen in res podpore potreben.

Z denarjem hočejo tedaj premeniti mišljenje dijaka, in marsikateri, koji je le v prevelikih stiskah, mora se udati volens. nolens. Upliva li pa tak terorizem na značaj dotičnika morališko, o tem pač odločno dvomimo. V popolno ilustracijo tega društva, koje je skoraj identiško s «slov. dunajskim klubom», služi naj še to, da letos k svojim večerom niso povabljeni niti «Slovenije» niti «Save», in z opazko, «vstop dovoljen je le vablencem», zabranil uhod vsem akademikom. Zakaj, ne vemo. Mogoče je pa tudi, da so se bali odločne ali opravičene kritike dijaštva.

Ko se je «Sava» ustanovila, bilo je veliko navdušenje mej vsemi. Namen društva bil je tedaj jasen. Zakaj so se še le sedaj spravili nad «Savo», in ne tedaj početkom, dijaštvu ni jasno. Menda vender ne na ljubo «Slovenčevi» stranki? Največ zakrivili so pa starešine ljubljanski, sè svojo nebrižnostjo, da, poslednji čas celó nasprotovanjem proti temu društvu. V tem oziru služi naj radikalnim voditeljem za vzgled klerikalna stranka, koja se ne sramuje svoje «Danice», ampak z veseljem zahaja v njeno sredo, je moralno in materijelno podpira z vsemi silami, ne pa da bi jo na ljubo radikalnej stranki po časopisih napadala in ji polena metala pod noge.

Takoj iz početka, ko se je slovenski narod razcepil v dve stranki, je slov. dijaštvo naudušenim srcem pristopilo k radikalni stranki. Saj je vender stara stvar, da se najdejo mlada srca vedno na najbolj eksponiranih postojankah, da stopi mladina vedno naudušeno v boj, kedar gre braniti narod in njega svete pravice. Ni je bilo slavnosti mej slov. narodom, koje se ne bi udeležili napredni akademiki in tam z ognjenimi govori nauduševali ljudstvo za našo stranko. Polagali so tudi radostnim srcem darove na žrtvenike raznih prekornih narodnih društev — nekoji so dajali več, nekoji manj — kolikor je kdo mogel, pa če tudi le jeden sam novčič, dal ga je vender z veseljem in navdušenjem. Zato pa tudi vse povsodi skušajo različne stranke, da si pridobé na svojo stran dijaštvo, noben previden voditelj ne postavi se proti njemu, na nekako vzvišeno mesto, kjer je zapisano «noli me tangere», ampak vsakdo skuša, da je organizira in pridobi za

svoje ideje, dobro vedoč, da boče ta mladina zavzela jedenkrat vsa več ali manj odločilna mesta v domovini, in da boče potem ona po idejah, koje si je pridobila, odločevala smoter političnega delovanja celega naroda. S trpkim občutkom opazuje pa slov. napredno dijaštvo, da ga odločilni faktorji lastne stranke gledajo nekako z vrha dol. Vedno čujejo se besede: «kaj bo dijak, on še ni nič, uči se naj!» Iстина je, da se naj dijak uči, resnica pa je tudi, da ima in mora imeti vsak visokošolec svoje lastno prepričanje o tem in onem delovanji, in ako ga sedaj ne boče imel, potem tudi dvomimo, ali ga boče sploh kedaj imel.

In ker imamo tedaj svoje prepričanje, uverjeno je slov. napredno dijaštvo, da mora časopisje naše stranke vedno in povsod solidarno postopati proti domačim in tujim nasprotnikom, in da se mora naša stranka, na čelu ji seveda ljublj. voditelji podati mej narod, sklicevati ljudske shode, kakor dela to nasprotna stranka res z velikim uspehom, in tam ljudstvu govoriti ter ga naukuševati za svoj program. Z govori, koji se govore v salonih, pred občinstvom, koje je o stvari prepričano, ne doseže se nič — narod jih ne čuje, ljudstvo ne spozna stranke in nje vodjij, ter se jih radi tega tudi ne oklene. Ako boče tedaj naša stranka začela prirejati ljudske shode, potem smo prepričani, da boče dosegla mnogo, uverjeni smo pa tudi, da bo tedaj spoznala vrednost dijaštva. Djaka vender v domačem okraji vsi dobro poznajo in je većinoma tudi priljubljen; mej počitnicami občuje mnogo z ljudstvom, spoznava lahko njega težnje in želje, in tako podajal boče ravno on lahko stranki različne podatke, informiral jo o marsičem, in kar je glavno, uspešno boče agitiral za obisk ljudskih shodov.

In ker je slov. napredno dijaštvo v resnici vneto za napredek in razcvit radikalne stranke, in ker se smatra kot del — če tudi morda kot skrajni levi del — te organizacije, zato povedalo je tako jasno in odločno svoje pritožbe in svoja mnenja, upajoč, da boče vodstvo stranke spoznalo njih opravičenost in vrednost dijaštva za njo, ter mu zategadelj odkazalo mesto, koje mu pripada v narodnej organizaciji, in ga upotrebljevalo v prospah in boljše politično bodočnost milega nam slovenskega naroda!

Ker so se nadpisane resolucije priglasiile izven kroga zaupnih mož, jih pripravljalni odbor glasom sklenjenega formalnega opravnika, katerega je tudi shod vzprejel, ni dal v zboru na razpravo, jednako, kakor one pol. društva «Edinost» v Trstu.

Ker se slov. napredno dijaštvo, kot tako ne udeležuje politike aktivno, marveč se poteza v javnosti slovenskega naroda sedaj pred vsem le za svoje odnošaje, sklenili so zastopniki, da se njihov govornik oglasi z dijaškimi težnjami k točki III. vzporeda resolucij.

Ko pa se je vsled zapoznitve obravnava ob polu 7. uri na večer predlagalo, da se radi splošnega vtujenja vzprejmo še ostale točke — II. in III. resolucija — en bloc, je ista velika većina ta sklep vzprejela in tako one-mogočila nameravano izjavo dijaštva v zboru.

Pač pa je jur. Vencajz v svojem in svojih tovarišev imenu — nasproti izjavi tržaških zaupnikov — povdarjal, da se slov. napredno dijaštvo izvršenju celotnega programa s posebnim ozirom na uvedeno organizacijo zaradi narodno-strankarske discipline in itak le začasnega uveljavljenja teh najnujnejših resolucij uklanja. Pač pa ostane slov. napredno dijaštvo še vedno pri svojem programu, ki ne nasprotuje vzprejetemu, sicer se pa daleko čez-nj razširja.

Izvršilnemu odboru pa je zaupna petorica izročila mej tem posebno «spomenico». Slov. napredno dijaštvo pričakuje sedaj odgovora s strani izvršilnega odbora in to tako v dejanji, kakor v besedi.

Sloven. napredno dijaštvo in shod zaupnih mož. — Dop. — Izvedši, da se priredi v metropoli Slovenije shod, tedaj se je vzradostilo vse sloven.

razumnštvo, sôsebno pa še mi: slov. napredni dijaki. Pričakovali smo, da podá shod vseskozi uzoren slovanski kulturni-politiški-gospodarski program in sicer jasno, odločno in istinito napredno. — Zadnja leta se je vtepla iz različnih vzrokov v središče napredne stranke neka mlačnost, popustljivost, neka konfuznost, neka brezprogramnost, ki je tlačila kot môra vse slovensko gibanje in onemogočila vsak večji naprednjaški vspeh. Skoro bi rekli: tirala se je osebna — većinoma uredniška-politika, ki se je izpreminjala nalik aprilovemu vremenu. Nikake občeveljavne direktive, nobene discipline! — Mej tem pa je tem pridnejše delovala, ruvala in agitovala domača organizovana latinizatorska stranka, ki uže javno prisega na činitelje, ki jej narekajo naravnost nenarodno, protislovansko politiko, — politiko izdajnikov! —

Nô, shod naj bi rešil, kar je še rešiti ter postavil stanovitven temeljski kamen lepše, plodonosnejše bodočnosti! —

Pa —: parturiunt montes, nascetur ridiculus mus! — Padli smo uže iz prvih nebes, ko smo izvedeli, da ne bode shod občeslovenski, ampak skoro le kranjskoslovenski; — padli pa še iz drugih nebes, ko smo čitali, da se določi tek najbližje sloven. politike, politiko «za sedaj»; — popolnoma zemljansko razočarani pa smo bili, ko smo brali o vršitvi in pičlih sadovih shodovih! —

Ne mislimo priobčevati še mi resolucij shoda, tudi svojega komentara ne, saj «Vesna» ni politiški list in čitatelji so se izvestno informovali o vsem uže iz drugih listov. Da se pa uverijo, da je bil ta shod zares pravcata karikatura naprednega sloven. shoda, kakoršnega si je želel vsak istinito vseslovansko misleči, istinito radikalni velikošolec, ki ne prisega na nobeno usiljeno autoriteto, niti na brade ljubljanskih politiških papežev, naj čitajo št. 23. vrlega «Slovanskega sveta»! — Pisal nam je prav iz duše!! — —

Naloga «Vesne» je le poročati o usodi resolucij, katere je sklenilo na dvojnem shodu dunajsko napredno sloven. velikošolstvo soglasno, in katere je doposlalo pravočasno shodu.

Dijaštvo so zastopali: jur. Kokalj, jur. Vrtačnik iz Dunaja, jur. Zarnik, jur. Dolenc iz Gradca, — govornikom naprednega velikošolstva pa je bil izbran jur. Vencajz.

Pripravljalni odbor je sklenil pravilnik, po katerem se vsi oni predlogi i. t. d., ki niso izšli naravnost od zaupnih mož odklonili in izključili, ker se na shodu ni smelo obravnavati v drugem nego v onem, kar je odbor sklenil in se «shod» nikakor ni smel identifikovati z napredno stranko, se tudi dijaške izjave niso smele in hotele čitati.

Presednik dr. Ferjančič pa je imenom odbora izjavil: «Kar se tiče izjave sloven. dijaštva, nam je čas prepričlo odmerjen, da bi se uže danes mogli ž njo baviti», pa še dejal, da so se resolucije v pripravljalnem odboru čitale in se bodo tudi v «izvršilnem odboru», ter se bodo, ker se tičejo uprav organizacije za vsem — sôsebno pa z ozirom priveditve ljudskih shodov, taborov, — po možnosti uvaževale.

Takó so torej ljubljanski gospodje vrgli — za sedaj?? — naše izjave v koš!! —

Kar se tiče glasovanja dijaštva pri shodu, obveščem sem, da so soglasno glasovali za vse sprejete točke in za (odklonjene) predloge g.

Podgornika, ki zahtevata I. «da se s primernimi sredstvi razvija kulturna vzajemnost z vsemi Slovani, politiška pa z avstro-ogerskimi Slovani; II. «Slovenci, težeči na prvem mestu po organizaciji narodne autonomije, vpoštevajo zajedno zgodovinska prava avstro-ogerskih Slovanov, posebno pa zgodovinsko hrvat. drž. pravo»; III. za osnutek brezobzirne slovanske protikoalicije in pristop vseh sloven. poslancev v njo. (Za te točke so glasovali razun tržaško-isterskih mož le še dijaki!!) — —*

H koncu polagam resno v vsem svojim somišljenikom na srcé občni zbor «Save», ki bo o božiči v Ljubljani. Tedaj se bode moglo pogovoriti tudi o našem programu in naši taktiki! —

Vse za Slovanstvo in svobodo! — — — Fran Ribič.

Slovstveni klub akad. društva «Slovenija», ki se je koncem poletnega tečaja 1894 radi znanih «kriz» v društvu suspendoval, oživotvoril se je znova v pričetku zimskega tečaja 1894. Klub šteje uže sedaj 19 članov; z novim letom bodo «Tatraci» vstopili zopet v društvo in gotovo tudi v klub, kateremu so bili lani izdatna opora. Seje obiskujejo vsi člani jako marljivo in kažejo vsestransko zanimanje.

I. redna seja je bila dné 12. novem. t. l.; sklical jo je jur. Rudolf Gruntar kot t. č. predsednik «Slovenije». Pravila lanska so se ohranila neizpremenjena. Stalnim tajnikom je bil izvoljen phil. Fr. Vidic. Berila v tej seji ni bilo.

II. redna seja je bila dné 21. novem. t. l.; reditelj phil. Iv. Maselj, čital je jur. Milan Pajk «Časlav, kralj dalmatinski, tragedija v 5 dej.». Ker je bil spis jako obširen, morala se je polovica odložiti za prihodnjo sejo, istotako kritika.

III. redno sejo je imel klub dné 28. novem. t. l. pod rediteljem jur. Rud. Gruntarjem; jur. Pajk je čital dalje svoj spis «Časlav». Berilo je ocenil Fr. Stupica; kritika, katere se je vdeležilo mnogo članov, bila je jako živahna, temeljita in zanimiva.

IV. redna seja se je vršila dné 5 decem. t. l.; reditelj phil. Jos. Žilih, čital je jur. Lukan «Oščapek duhana, gluma v jednem dejanji», katero je ocenil phil. Janko Mulaček. Na to je poročal jur. Pajk o viru in snovi svoje žalogre. Klub je sklenil, da preneha s to sejo s svojim delovanjem mej božičnimi počitnicami. V—c.

Hrv.-slov. vet. klub «Tomislav» imel je dné 30. oktob. I. občni zbor. Povestnica društva poslušala se je mej živahnim odobravanjem; vsakdo navzočih predočil si je lahko težkoče in neprilike početka njegovega, takó v moralnem, kakor v materijalnem pogledu, a zajedno tudi brzi napredek mladega društva. Brat tajnik spojil je s povestnico tudi svoje poročilo, iz katerega se razvidi, da je «Tomislav» štel 30 članov, živel v prijateljskih odnošajih z mnogimi akad. društvi, sodeloval na 25letnici «Slovenije» s svojim tamb. zborom in na veselici ruskega društva «Hromade». Denarni promet znašal je od 8. marca t. l. 290 gld. 92 kr., izdalo se pa je 214 gld. 83 kr. S primeroma velikimi darovi je bil društvu omogočen obstanek; v prvej vrsti pa zasluži zahvalo prva hrv. hranilnica v Zagrebu, ki

* Primerjal o tem še naš dopis «Shod» zaup. mož in sloven. napred. dijaštvo! — op. ured. Fran Ribič

je doposlala jeden petdesetak, baš takó nekoji bratje člani, ki so tekom počitnic nabrali večje ali manje svote v društvene svrhe. Brat arhivar obvešča skupščino o društvenem imetju in pohoštju, ki se je nakupilo tekom leta. Društvu dohaja 20 novin. Knjižnica obstoji iz 62 knjig. Revizorji priznajo zasluge odbora in v vsem največji red, na kar se mu da absolutorij. Novi odbor sestavlja se je takó-le: Preds. Rajar, podpreds. Prbojević, tajn. Badovinac, blag. Engelmann, nam. Korošec. Revizorja: Pozajić in Stegú. — Da se ugled mladega društva digne, predlaga t. Trbojević, da priredi «Tomislav» o svojej obletnici, početkom marcija, komers. Predlog se vzprejme in voli odsek T. Jordan predlaga, da se vstanovi pevski zbor kar je jednoglasno vzprejeto. Radi pozne ure in množice gostov Čehov, Hrvatov in Poljakov se prekine oficijelni del in pride na zabavni, katerega je mej tamburanjem in petjem kaj spretno vodil t. Pavičić.

Dné 9. nov. so se sešli Tomislavci k II. rednej seji. Dogovarjalo se je o vzporedu komerza in pa o gostih umetnikih, koji so uže blagovolili obljubiti svojo pomoč. V slučajnostih predlaga odbor, da se klubu promeni naslov in popolnijo klubova pravila. O tem naj razpravlja odbor z voljenima bratoma Kolb in Pozajić, ki naj stvar predložé na bodočej skupščini. Sklene se premeniti stanovanje, naročiti več tamburic in nekaj potrebnega pohištva. —

Dné 12. novem. sešli so se članovi «Tomislava» k izvanrednej seji v društvenih prostorih polnoštevilo. Volil se je predsednikom t. Trbojević, podpred. t. Jordan, v ostalem je odbor nepremenjen. Mr...

V Inomostu so slavili v navzočnosti nadvojvode Ferdinanda 25letnice zopetne ustanovitve tamošnje univarse; pri tej priliki se je izpolnila medicinska fakulta z instituto in stolicami za blazne, pa za kožne, živčne in vratne bolezni. Vsa nemško-narodna društva so izjavila rektorju, da se ne morejo vkupno s klerikalnim dijaštvom udeležiti slavnosti. Rektor jim je nasvetoval, naj bi se sklical občí dijaški shod, ki naj reši zadevo. To se je storilo in ukrep se je odobril z večino. — Tako slavila so nemška društva in ž njimi v zvezi hrvatsko društvo «Ve le bit, kateremu prisostujejo tudi drugi maloštevilni Jugoslovani, — zasé, kterikalna stranka, zopet zasé ta jubilej. —

V Belemgradu so demonstrovali dijaki 28. novem. proti bivšemu kulturnemu ministru Andriji Georgijeviću, profesorju civilnega prava. Policija je skrbela zopet za red. Vzrok je politično mišljenje in delovanje profesorjevo. Predavanja so sistovana.

Listek.

Profesor Tomo Zupan, predsednik naše vrle šolske družbe poslal nam je sledeči prevažni oklic v ponatis:

Slovenčil

Družba sv. Cirila in Metoda nosi v sebi vesolnje Slovenstvo, a najmileji so jej ta trenotek rojaki onstran Karavank.

Zakaj? Zato, ker smo storili za nje do sedaj najmanj.

Vender pa jim je materna beseda takó ljuba, kot nam vsem drugim Slovincem in ohraniti jo želé sebi in svojim potomcem prav takó, kot to želimo mi vsi.

Uže dolgo časa je iz navedenega vzroka v namenih podpisane družbe slovenska ljudska šola v Velikovci na Koroškem.

Vodstveni seji naše družbe sklep pa je bil te dni tak, da začnemo s prihodnjo pomladjo zidati v Velikovci slovensko šolo, ki bode štirirazredna in izročena čč. šolskim sestram iz materine hiše v Mariboru.

Uže imamo prav blizu mesta za 1.250 gld. nakupljen tej šoli prelep stavbeni prostor; šola z bivališčem za sestre pa nas utegne stati krog 15.000 gld.

Rojaki po vseh pokrajinah našega ozemlja! Naša Velikovška zadeva Vam bodi, prosimo Vas, pri srci tako, kot so Vam pri srci Vaše najožje rodbinske zadeve.

In Ti rodoljubno ženstvo po Slovenskem! Ti si v naši družbi spričalo požrtvovalnost, o kakoršni ni vedela praviti do danes slovenska zgodovina. V svesti smo si tega, da boš tudi ob tej naši koroški šoli našlo srečnih potov in onih načinov — ki je naréče Tvoja domoljubna iznajdljivost.

Vsak «Vodstvu družbe sv. Cirila in Metoda» prispeli najmanjši dar nas je volja objaviti v naših časopisih.

Slovinci! S tem označenim Vam činom bodemo stopili pač mogočnim korakom naprej v prosep verskih teženj mej nami; v prosep dinastičnemu čutu našega ljudstva; v prosep in brambo naše narodnosti v ljubljeni slovenski domovini.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda. Ljubljana, 19. nov. 1894.

Tomo Zupan, prvomestnik.

Luka Svetec, podpredsednik.

Andrej Zamejic, ud družbinega vodstva.

«Hvězda zahrobni» je začela izhajati v Žižku, kot glasilo českih spiritistov, na katero opozarjamo za spiritizem se zanimajoče slovenske akamedike.

V slovo in naročilo. Zadnjič govorimo s tega prostora svojim cenj. somišljenikom in naročnikom. Z današnjo številko preneha izhajati «Vesna». Ne morda iz nedostatka na gradivu — vrlih sotrudnic in sotrudnikov število se je «Vesni» pomnožilo z vsakim letnikom; — tudi ne morebiti radi premajhnega števila naročnikov, — saj jih je štela letos skoro polpetstotine iz vseh stanovskih vrst našega ljudstva in iz vseh slovanskih narodov; — tudi ne morda zato, ker je bila premagana v boji za svoje nazore in vzore, ne, zato ne preneha «Vesna»!

Ideje, katere je širila «Vesna» skozi dobo treh let, so se večinoma uže uresničile ali pa so pognale takó krepke korenine, da jih ne zatara več nobena sila. «Vse za narod in svobodo!» — «Vse za Slovanstvo in napredek!» — bili sta «Vesnini» gesli, s katerima si je pridobivala z vsako številko več pristašev.

Kakor šakali popadli so «Vesno» takoj pri njenem rojstvu skoro vsi slovenski listi. — «Kaj pa je tebe treba bilo?» — pisal je uničujoče o 1.

štev. 1. 1892. neki slov. dnevnik, ki ima pa sedaj že drugo leto samó pohvalne besede za naše tendence; isti dnevnik, ki je s klerikalnim tovarišem v večnem srditem boji in nasprotstvu, bil je z njim v tem jedin, da je odpiral svoja predala Vesninim nasprotnikom za najpodlejšje napade ter prinašal strupena «poslana» radi «Vesninega» grajanja nekega dunajskega društva, — ta list piše danes o toli zaničevani in sovraženi «Vesni»: Radi priznamo, da zna «Vesna» elegantno polemizovati, da je pogumna, dosledna in odkritosrčna, kar veseli njene prijatelje tem bolj, ko vidimo, da se nje nasprotniki gledé honetnosti nikakor ne morejo v isto vrsto postaviti z Vesnani. Prav zato pa je dolžnost vseh rodoljubov, da «Vesno» tudi gmotno kar največ podpirajo. — In baš ti sedaj «nehonetni» nasprotniki so bili tudi tedaj naši napadalci kot voditelji «Slovenije», danes pa so ali — «Daničarji», a nekateri celó «Vesnini» najodkritosrčnejši somišljeniki!! — «Slovenija» pa je s svojimi replikami, resolucijami itd. proti dr. Mahničju, proti «Radogojju» i. dr., o katerih smo poročali v «Vesni», indirektno priznala naš list takisto svojim glasilom kot «Sava» in «Velebit» javno! — —

Večina naših sovražnikov se je z «Vesno» sprijaznila ali pa se umaknila; večina naših nazorov in želja se obistinitila ali pa vcepila globoko v dijaška srca; «Vesna» je vzgojila tudi nekaj prav nadebudnih literariških talentov, ki so danes uže dobri sotrudniki «Maticе slovenske», «Ljublj. Zvona», «Dom in Sveta», «Sloven. Naroda», «Slovan. Sveta», «Eдинosti» in «Slovan. knjižnice». Vse skoro je torej dosegla «Vesna», kar si je postavila za program, — dà, še več: prirastla se je k srcu vseh naprednih sloven. dijakov, pridobila si ljubezen mej narodom, zlasti mej zavednim ženstvom, žela laskavo priznanje pri Čehih, Hrvatih in Rusih; — napadanja «Rim. Katolika» in «Slovenca» pa smatramo seveda s ponosom tudi kot odlikovalno priznanje našega strogo napredno slovan. mišljenja!

V koliko smo pripomogli v utrditvi in širitvi radikalnega toka v slovenske mladeži, sodijo pa c. čitatelji najboljše iz vsebine in stila resolucij z utemljevanji sloven. naprednega dijaštva na Dunaji, ki so se doposlala pripravlj. odboru shoda zaupnih mož v Ljubljani. Dà, to so nazori in vzori «Vesne!» —

Pa zakaj vender preneha «Vesna»? —

Ker založniki ne morejo več izdajati lista v svojo škodo! — Ko smo letos list razširili ter mu dali večjo in lepšo obliko, pa bogatejšo vsebino, prevzeli smo sámi založništvo v nadi, da nas bode ostalo slovensko napredno visokošolstvo, srednješolstvo*, zlasti pa narodno občinstvo vsaj

* Srednješolstvo je žalibog dandanes deloma čudno blazirano, narodno mlačno ali pa razdivjano, deloma je brez vsake moške energije ter trepeta uprav suženjsko pred krivičnimi, neosnovanimi, sramotno terorizujočimi prepovedmi svojih vsegamogočnih ravnateljv in katehetov, da si ne upajo «Vesne» niti čitati, nikar pa naročati; — deloma pa je prešlo celó v roke dr. Mahničja in njegovih pomagačev, oz. se je vjelo na njegove krone in njihove — povitice . . . Žalostno in sramotno!! — Gotovo je kuriozna prepoved naročati dijaški list dijakom, prepovedati list, ki je gojil in netil vseskozi najvišje in najblajše vzore, ki ni pisal ni črkice proti ugledu profesorjev, nalogi dijakov itd., — pa tudi škandalozna je taka prepoved v veku prosvitljenosti in prostosti, prepoved brez povoda in motivacije! Mari hoté vzgojiti na ljubljanski, novomeški in celjski gimnaziji še manj značajnih mladeničev, pa še več omejenih mračnjakov, kimovcev, ki so — navzlic svojim 19—21 letom — za svet popolnoma nerabni, pa tudi v svojem znanji še sila nevedni!?! —

toliko podpiralo, da ne bomo imeli denarne izgube.

Položili smo tudi sami znatne prispevke, spisovali, upravljali in uredovali list popolnoma brezplačno, a vendar nam grozi še vedno izdaten primanjkljaj, ako ne poravna večina naših naročnikov kmalu svojih dolgov! Zalostnejše je to tem bolj, da so ti dolžniki večidel baš iz onih krogov, ki najbolj «napredno» govoré, ki bi morali biti naša opora — (glejte «Danico» in «darove za mlade pisatelje» za dijaške dopise v «R. K.»! — Tega naši radikalci ne umejo!!) — ljudje, katerih žep bi zlahka utrpel trikratno «Vesnino» naročnino, a vendar — le prejemajo — navzlic vsem opominom in istini, da smo založniki «Vesne» sami bore dijaki brez vsakega kapitala ali fonda! — list zastonj! — — Na dobiček nikdar niti mislili nismo, a v izgubo, škodo — žal! — ne moremo izdajati lista! —

Takó torej propade «Vesna», kot je propalo uže več slovenskih listov le iz gmotnih oziróv, radi malomarnosti nekaterih naročnikov, iz vzrokov, katere bi bilo mogoče uže samo dvema trem rodoljubom popolnoma odpraviti! —

Pa bodi! — V ideji smo zmagovalni: — to pa je glavno!

Predno pa se počimo od svojih p. n. naročnikov in naročnic, dovoljujemo si še nekaj pozívov.

Bratje! Prijatelji! Kriški dnovi se bližajo naši ljubljeni Sloveniji kot kažejo politiška znamenja. Vlada, klerikalizem, socialna beda pritiskajo vedno bolj in bolj na naš narod v pogubnem, demoralizujočem smislu. Oklenite se torej s podvojenim navdušenjem z vsem žarom svojih src naše «narodne stranke», podpirajte jo dejansko in pobijajte odločno njeno nasprotnico vedno in povsod, zlasti pa doma mej ljudstvom! Velikansko agitacijsko moč premore jedino, zavedno, organizovano dijaštvo! Složimo se torej, delujmo, proučavajmo narodno potrebo, — saj bodočnost je naša!

Tok časa podal nam bo gotovo vloge voditeljev sloven. ljudstva — pripravljajmo se za to skrbno uže sedaj! Naj ne misli noben sloven. velikošolec, da spolni povsem svojo dolžnost, ako marno studira svojo specialno vedo; ne, za vse se zanimaj mladi Slovenec, kar more biti kdaj v korist in čast domovinsko, — vsega se skušaj naučiti, vse znati in razumeti, zakaj mali narod slovenski zahteva od maloštevilnih svojih vodnikov, da vedo vse, da so povsod doma, vedno za vse porabni!

Splošno, ne samo korenito strokovno izobražbo pribavljaj si neumorno slovenski akademik, ker vediti: ne samó, kar veleva ti stan, kar moreš, to mož si storiti dolžan!!

Silno potrebno pa je tudi Slovincem, da se vedno čim bolj seznanjajo s kulturo in politiko drugih slovanskih narodov. Povsod se nam vriva nemštvo, nemška govorica se še vedno šopiri v Slovincih, nemško slovstvo, nemški običaji, nemški nazori še vedno preplavljajo našo inteligenco. Proč z nemštvom! Bodimo v tem oziru najhujši radikalci, najstrastnejši fanatiki!

Čimdalje več prihaja na vseučilišča takih mladeničev brez resnične izobražbe, brez samostojnosti in brez nastopa iz naše domovine, — in kdo je kriv tega?? — Koliko drugačni so hrvatski in češki abiturijenti, ko pridejo na visoke šole! — Da, da, sedanji zistem na naših srednjih šolah je potreben nujne reforme; — ker se pa te še dolgo ni nadejati, naj bodo pozorni na omenjena fakta vsaj naši narodni krogi, naj posežejo odločno v te srednjeveške odnošaje, pa vedó naj, da z odrivanjem in zanemarjenjem srednješolstva vzgajajo le sami vedno nove pristaše dr. Mahničá in «Danice»! Torcj: caveatis...! —

Bodočnost je slovanska! — Učimo se ruščine, češčine, duh slovanskih bratov bodi i naš, slovstvo njihovo bodi tudi naša last!

Zavedajmo se in širimo bolj in bolj ponosno zavest, da smo nadarjen ud največje narodne veje svetovne, da imajo sedaj baš Slovani najlepšo zgodovino, najlepše slovstvo, najmogočnejše vladarje, največje učenjake, umetnike in politike! Zavedajmo se tega, da trepeta ves svet pred močjo slovansko in da se klanja geniju slovanskemu celò German, ki se — «ne boji nikogar razun boga!»

Somišljeniki! Bodimo Slovani z dušo in telesom, trudimo se za napredek in avtonomijo svojega naroda ter skrbimo za svojo vsestransko, najširšo izomiko v blagor in slavo mile domovine!

To so naše poslovne besede in najprisrčnejše naročilo.

«Vesna» preneha; — njene vrle sotrudnice in sotrudnike, ki so nas takó požrtvovalno in brezplačno podpirali in nam pripomogli do vspeha, in katerim se tu javno kar najtopleje zahvaljujemo, — vse naše odločne somišljenike obeh spolov pa pozivljamo še resno in slovesno: — zberimo se poslej kot hrabra, zavedna četa okoli lista, ki se je boril vedno značajno, neustrašno za naše najvišje vzore, okoli lista, ki čuti pristno slovansko napredno, katerega politika je vsikdar poštena, jasna kot solnce, katerega nameni so čisti kot zlato: združimo se okoli «Slovanskega Sveta»!

«Slovan. Svet» bodi v bodoče i naše glasilo, naš prapor! Podpirajmo ga gmotno in duševno, širimo ga po domovini, saj širimo s tem tudi svoje nazore in dvigamo svoje idejale!

Bodi torej naša zadnja beseda do Vas, dragi somišljeniki in ljubeznive somišljenke: S «Slovan. Svetom» v nadaljni boj za:

Slovanstvo, napredek in svobodo!

«Vesnani» na Dunaji.

Errata corrige:

Stran 244 v. 17 od zgoraj, nam. nanašanja	beri nanašanje
» 245 » 4 » » » — lepote, —	» lepote —
» » » 6 » » » da lepota	» da, lepota
» » » 8 » » » in lahko	» in ona lahko
» 246 » 2 od spodaj » izrazil	» seznanil
» 247 » 13 » » » braniti	» boriti
» » » 2 » » » in	» ni

— «VESNA» izhaja 20. v meseci na 24 straneh ter stane za vse leto 2 gld.
Rokopise, dopise in naročnino sprejema uredništvo in upravništvo na Dunaji: Wien,
VIII., Lange Gasse. 48.

Odgovorni urednik dr. Fr. Tomišek. — Zalagajo «Vesnani» na Dunaji.

Tiska Dragotin Hribar v Celji.

